

Prvi naši iseljenici bili su mornari

Ivan Lupis - Vukić, Viganj

S pomorcima se možeš uvijek razgovarati o iseljenicima. Moj susjed Ivan je »noštro mo od ma- kine« i uvijek plovi s našim parobrodima po da- lekim stranama svijeta. Kada dođe kući na do- pust, a ja budem na odmoru u našem mjestu uz more, češće podemo loviti kanjce. Katkada bi pošli i baciti popunicu ili bucati na gavune, da ulovimo objed i večeru. Jer, što drugo da jedeš na moru i na ljetovanju.

Drugovanje s Ivanom na moru za mene je pravi užitak. Ivan priča, kuda je sve bio: jedan put u Japanu, drugi put u Australiji, treći put u Južnoj, a četvrti put u Sjevernoj Americi. Bue- nos Aires, Galveston, Yokohama, New Orleans, Philadelphia, Sidney, New York... A ja sam proputovao Južnu Ameriku s obe strane, od Punta Arenas do Panamskog kanala, i Sjevernu od New Orleansa — New Yorka do Seattle-a, San Francisca i San Pedra. U svim, osim japan- skim, lukama ima Pelješčana i Blaćana (Ivan je iz Blata na Korčuli, oženjen i nastanjen na Pe- lješcu). I na svojoj i na ženinoj strani ima rodbi- ne i znanaca po svijetu. Kada brod ostane koji dan više u nekoj luci, rođaci, znanci, mještani dolaze na brod, a večerom on posjećuje njih. Do- lazak naših brodova u luke, gdje ima naših do- morodaca — to je događaj. Njima se onamo čini kao da im je komad stare domovine došao u po- sjet; a mornarima na brodu kao da su u tuđem i dalekom svijetu zapali u živi komad domovine. Ne treba im znati ni engleski ni španjolski, da osjete, kao da su među svojim. Tu se s obe stra- ne pita i pripovijeda. Ne zna se, tko bi kome htio više udovoljiti. Obe su strane radosne što je sretan slučaj htio, da su se sastali i porazgo- vorili.

I dok Ivan i ja ribamo, ja ga ispitujem, a on pripovijeda o svojim ugodnim doživljajima. Pri- povijeda sve lijepo i jednostavno. Ponekad se dođe na osobe iz mjesta, ili inače poznate, ili na neke, za koje nisi čuo ni kroz trideset, četrde- set, pa i više godina. U njegovom pripovijedanju iskrsnu ti kao iz mrtvih. Čini ti se, kao da ih pred sobom gledaš. Probude se sve prošle uspo- mene. A Ivan, kao pomorac, zna se snaći među iseljenicima. Pomorci i iseljenici potpuno razu- miju jedni druge. Mnogi od naših iseljenika u tuđim primorskim gradovima i sami su bili mor- nari. Jedne i druge vežu isti osjećaji.

»Naše More« kao glasilo pomoraca smatram najpo- desnijim listom, da u njemu iznosim od vremena na vrijeme, uspomene i doživljaje u vezi s pomorcima i iseljenicima. Ima toga materijala kod mene da bi se mogle i dvije knjige sastaviti. U tim mojim prikaziva- njima mnogi će pomorac naći sebe sama — u sličnom doživljaju, ili svoga oca ili djeda, jer smo mi pomorci i primorci, ili pomorski i primorski sinovi i unuci, kao

jedna rodbina. Spaja nas more, najpodesniji vez, koji ljude spaja od pamti vijeka. Još u najranijem djetinjstvu slušao sam oca pripovijedati o Bokeljima, Dubrovčani- ma, mornarima Hrvatskog Primorja i Lošinjanima; pa o Grcima, Englezima, Španjalcima i t. d., ali uvijek i samo o — pomorcima. Među pomorcima nema nacionalne mržnje, a ima puno ambicije: svaki bi pomorac htio, da je njegov brod brži i ljepši. Naša su sredstva uvijek bi- la čedna, ali naši pomorci, i uz stare brodove, i uz biv- še škrte brodovlasnike, isticali su se čistoćom i ured- nošću svojih brodova, a nadasve poštenjem. Pod na- rodnom vlašću naša se trgovačka mornarica stalno ob- navlja i modernizira, tako da naši mladi pomorci mogu da se kao ravni sastaju u tuđim lukama s pomorcima svih drugih naroda.

U naslovu ovoga napisa stoji, da su naši prvi iseljenici bili mornari, a u početak članka sam uveo moga susjeda Ivana, da istaknem gotovo istovjetnost naših primorskih iseljenika s našim pomorcima. Vratimo se po prilici 100 godina na- trag. I onda je bilo naših ljudi po svijetu — ali: gdje i otkud? Počnimo s krajnjeg juža Amerike: U Punta Arenasu, pa u Iquiqueu, pa u San Franciscu; a na Atlantskoj obali: u Bue- nos Airesu, Montevideu, Santosu, Riu, New Or- leansu, New Yorku.

A bili su u tim lukama Pacifika i Atlantika mahom iz Boke, Lošinja, dubrovačkog, hrvatskog i istarskog primorja, dakle iz onih krajeva na našoj jadranskoj obali, u kojima je cvalo brodar- stvo od davnih vremena i koji su poslije zamije- nili jedrenjake parobrodima. Pomorci iz ovih na- ših krajeva osnovali su brojna parobrodarska društva u Dubrovniku, na Rijeci i u Trstu.

Prvi naši iseljenici nisu bili iseljenici, koji bi u daleki svijet putovali jedrenjacima ili parobro- dima kao redovni putnici, nego su, osim rijetkih izuzetaka, svi bili mornari na našim i tuđim bro- dovima, s kojih bi se iskrcavali u onim lukama, gdje im se činilo, da bi mogli okušati sreću na kopnu.

A svi ovi naši mornari, »iseljenici«, nisu bili iseljenici u pravom značenju te riječi, jer su svi ostajali u svijetu s namjerom da se materijalno pomognu i kući povrate. Mnogi su se i vratili, a drugi opet zauvijek u svijetu ostali. Prilike, dobre ili loše, često puta su jače od svih prvot- nih namjera. I tu će biti obilje primjera, koliko su domovini bili korisni oni, koji su se povratili, a koliko su našem narodu u svijetu bili korisni oni, koji su u svijetu ostali.

Redovno odilaženje na rad u prekooceanske zemlje u velikom broju, pojavilo se i odvijalo od 80-tih godina prošloga stoljeća pa do Prvog svjetskog rata, odnosno do nekoliko godina po- slije njega.

Kroz cijelo to razdoblje iseljavanja naši su pomorci s iseljenicima čvrsto bili povezani,